թերթեր հրատարակել, չեն կըշռում երբէք իրանց ասածը, յափշտակվում են անձնական անսանձ կրքերով, մոլորեցնում են ժողովուրդը, գրգռում են նրա կորստաբեր մոլեռանդութեան ըզգացմունքը, շողոքորթում են ժողովրդի ստոր կրքերին իրանց գործը ժամանակաւորապէս աջողեցնելու համար, քաղում են իրանց բոլոր պուբլիցիստական հմտութիւնները ամբոխի տգիտութեան, մոլեռանդութեան և նախապաշարմունքի պղտոր և մահաբեր աղբիւրից, զոհում են իրանց ազգի ընդհանուր շահերը, ընդհանուր ինտերէսները իրանց անձնական հաճոյքին, զոհում են ճշմարտութիւնը իրանց թըշնամական անյագ և անսանձ ըզգացմունքը դէպի մի անձնաւորութիւն բաւականացնելու դիտաւորութեամբ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

—

«Կավկազ» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը: «Կովկասեան ուսումնարանական շըրջանի վերաբերեալ շրջաբերականի» մէջ № 8 մենք գտանք հետևեալ կարգադրութիւնը, որ վերաբերում է երկրի մէջ տեղական լեզուների ուսումնասիրելուն:

Գիմնազիաների, պրոգիմնազիաների և րէալական ուսումնարանների կանոնադրութիւնները Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի մէջ գործադրելու մասին 1873 թուին նոյեմբերի 22-ին Բարձրագոյն հաստատված կանոնների 4-դ յօդուածը իրաւունք է տալիս ցանկացողներին տեղական լեզուները սովորել: Այդ հիման վրա Կովկասի գիմնազիաների, պրոգիմնազիաների և րէալական ուսումնարանների մէջ առանձին վարձատրութեամբ (300 ր. մինչև 500 ր. տարէնը իւրաքանչիւր լեզուի համար) հրաւիրվում են տեղական լեզուների ուսուցիչներ, բայց այդ լեզուները սովորել ցանկացողները շատ քիչ են լինում և նրանք էլ միայն տեղացիներ:

'Ի նկատի ունենալով, որ տեղական լեզուների գիտենալը չափազանց անհրաժեշտ է այստեղ ապրող ռուսների համար, մանաւանդ դատաստանական, վարչական և պօլիցիական հիմնարկութիւնների մէջ ծառայողների համար, ուսումնարանական հոգաբարձուն կարելի է համարում 1873 թ. նոյեմբերի 22-ի վերոյիշեալ կանոնների 4-դ յօդուածը լրացնել հետևեալով. «ռուս չինովնիկների որդկերանցից իւրաքանչիւրը, որ արքունական հաշւով պանսիօն է մտնում, պարտաւոր է ուսումնարանի մէջ աւանդվող տեղական լեզուներից մէկը սովորել» Հոգաբարձուի կարծիքով անբնական չի լինի, եթէ կառավարութիւնը, ռուս չինովնիկների որդկերանցը միջոց տալով գիմնազիական ուսումը անվարձ ստանալ, կը պարտաւորեցնէ նրանց որդկերանց մի քանի պայմաններով արքունական ձրի կրթութեան փոխարէն, միևնոյն ժամանակ այնպիսի պայմաններով, որոնց իրագործելը գլխաւորապէս օգուտ կը տայ նոյն իսկ աշակերտներին: Որովհետև այժմ ռուս չինովնիկների որդիք բաւական մեծ քանակութեամբ կանդիդատներ են արքունական հաշւով պանսիօններ մտնելու համար, այսինքն. Թիֆլիսի գիմնազիայում 20 վականսիային 101 կանդիդատ, Քութայիսի գիմնազիայում 10-ին 18, Բագուի րէալական ուսումնարանում 5-ին 30, Տեմիր-Խան-Շուրայի պրոգիմնազիայում 15-ին 34 և միայն Երևանի պրոգիմնազիայում 4 վականսիային 2 կանդիդատ, ուրեմն այս առաջարկութիւնը իրագործելու համար, կարելի էր ընդունել հետևեալ կանոնը. ռուս կանդիդատներից իւրաքանչիւրը, որ ցանկանում է վերոյիշեալ հիմնարկութիւնների պանսիօնների մէջ բացված վականսիան ստանալ, պէտք է պարտաւորվի, քանի որ արքունական հաշւով կը մնայ ուսումնարանի մէջ ուսումնարանի ուրիշ առարկաների թւում սովորել նոյնպէս և աւանդված տեղական լեզուն, հակառակ դէպքում նա պէտք է հանվի կանդիդատների ցուցակներից:

Կովկասեան ուսումնարանական հոգաբարձուի վերոյիշեալ առաջարկութիւնները հաւանութիւն ստացան և հաստատվեցան Նորին Բարձրութեան Կովկասեան փոխարքայից:

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

26 սեպտեմբերի

Սղնախից դէպի հիւսիս, 30 վերստ հեռաւորութեամբ, գտնվում է Վէլիսցիխէ գիւղը, մօտ 350 տուն հայերով և համարեա նոյնքան վրացիներով, կան և քանի մի տուն հրէայք: Այս գիւղը երևելի է իր այգիներով, որոնցից տարէնը մօտ 20.000 րուբլու գինի կարող է արտադրվել: Ժողովուրդի մեծ մասը թէև հարուստ են, բայց սըրանք էլ վրաստանցի այլ հայերի պէս անտարբեր են դէպի ազգային գործերը: Մինչև այսօր չունեն ուսումնարան, թէև մօտ 5 տարի է, որ ուսումնարանի շինութեան կապալը յանձնել են մի պարոնի, որ պէտք է շատ կարճ միջոցում պատրաստէր այն: Բայց չը նայելով, որ նա փողը վաղուց ստացած ունի ժողովրդից, այսուամենայնիւ մինչև այսօր անկատար է մնացած շինութիւնը և սրա վրա ուշադրութիւն դարձնող էլ չը կայ: Այս պատճառով հայերի զաւակներից շատերը ուսանում են նոյն գիւղի վրաց քաչանայի մօտ, իսկ շատերն էլ թափառում են աննպատակ... Եւ ահա այս գիւղը, որ իր հարստութիւնով կարող էր մեծ դեր խաղալ դաստիարակութեան գործի մէջ, այսօր ժողովրդի անտարբերութիւնից շատ յետ է մնացել... Գիւղի տեղի դրութիւնը հարթ է, փողոցները անմաքուր են, օդը ամառը բաւականին շոգ է լինում, և ջուրը հեռու տեղից են բերում, որ յաճախակի ցամաքում է: Հայերը ունեն մի եկեղեցի և 2 քահանայ, իսկ վրացիք 1 եկեղեցի և մի քահանայ: Գիւղից 5 վերստ հեռու գտնվում է Ալազան գետը, որտեղից թէև ժողովուրդը հեշտութեամբ կարող էր դէպի գիւղը ջուր բերել, բայց բոլորովին հոգ չեն տանում այդ մասին: Ալազանը ծառայում է ինչպէս լաւ ճաշ ուտելու տեղ, ինչտեղ կարելի էր միշտ թարմ ձկներ ունենալ: Ես խորհուրդ կը տայի այնտեղի «Кавказъ» լրագիր կարդացողներին, (հայերէն լրագիր ստացող չը կայ) կարդալ նոյն լրագրի 253 համարը և օրինակ առնել կոյս Մանեայ Լօրիս-Մէլիքեանից, որ իր սեփական ծախսով Որնակ գիւղի բնակիչների համար 250 սաժէն հեռաւորութիւնից ջուր է բերել տուել:

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Շուշի, 25 սեպտեմբերի

Ձեր պատուական լրագրի մէջ նորերս լուր էր հաղորդած մեր Շուշի քաղաքից, թէ այստեղի դպրոցների վարժապետներից մէկը շաքար և թէյ է ընդունել աշակերտներից, որ հարցաքննութիւնների ժամանակ լաւ թուանշանների արժանացնէ նոցա:

Ձեզ ի հարկէ անյայտ չի լինի, թէ այստեղ կան չորս դպրոցներ, ուր որ հարցաքննութիւններին թուանշաններ են դրվում, այն է՝ արքունական քաղաքային, ռուսաց օրիորդական, հայոց թեմական դպրանոց և սորա բաժին՝ օրիորդաց ազգային—հոգևոր հայոց դպրոց:—Թոյլ տուեցէք վերոյիշեալ արատի դէմ պաշտպանել միայն այն դպրոցները, որոնց մասին որ երաշխաւոր լինել կարող եմ:

Իբրև ներկայացուցիչ վերջին երկու ուսումնարանների, ես յանձնարարութիւն ունեմ իմ պաշտօնակից ուսուցիչ ընկերների կողմից յայտնելու, և անձամբ վկայում եմ, թէ յիշեցեալ մեր ուսումնարանները այնքան յարգում են, որ չեն վստահանայ կաշառներով արատաւորել մեր և նոցա փոխադարձ բարի յարաբերութիւնները:—Ուստի խընդրեմ ձեր թղթակցից, որ կամ հաստատէ կամ ժխտէ այս իմ յայտարարութիւնը՝ ինչ մասով որ իմ տեսչութեան յանձնված ուսումնարաններին է վերաբերվում:

Պէտք է մի գաւառական քաղաքում ապրել, որ հասկանալի լինի, թէ որքան կարևոր է այսպիսի հերքումը, որպէս զի հիւանդ գլուխը ժամանակ չունենայ իր արատը առողջի վրա հաչակել:

Տեսուչ թեմական դպրանոցի՝ Ս. Մանդինեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են թէ այն կողմերում շատ գիւղեր կան, որոնց բնակիչները մի ժամանակ ազգութեամբ հայ են եղել, իսկ այժմ իրանց թուրք են համարում: Դրանց թուրքանալու պատճառն այն է եղել, ինչպէս պատմում են, որ ազգային լեզուի գործածութիւնը թողնելով, սկսել են թուրքերէն խօսել, և հետզհետէ խառնվել են թուրքերի հետ և ջնջվել են իսպառ նրանց մէջ, հեռանալով հայութենից: Այս տեսակ գիւղերից նշանաւոր են երկուսը. Խաչմազ և Քիլվար, որոնց բնակիչները մի բառ անգամ հայերէն չը գիտեն և խօսում են թուրքերէն լեզուով: Բայց այնուամենայնիւ հայոց կրօնը դեռ պահպանվել է այդ ազգաբնակութեան մէջ, նրանք ունեն իրանց եկեղեցիներ և մի քանի քահանաներ, որոնցից մինը, օրինակ, փոխանակ մէկ կնոջ, բացարձակ կերպով երկու կին է պահում մահմետականների նման:

—

Ստացանք 150 րուբլ յօգուտ Թիւրքաց Հայաս-

ւիրում է նոյն երանիկ շրջանը իւր մօտ. մէկի հըզօր՝ միւսի մեղրէ մոմի նման ալնիւ ու փափուկ մատները ջերմութիւն խնդրելու համար երկարվում են դէպի հուրը, որի անուշ փայլը լուսաւորում է սորա այրական դէմքը, միւսի մրայօն՝ գեղաչեայ լուսի պէս սիրուն երեսը, մանկիկի ղուարթուն գլուխը՝ խոպոպ մազերովն ու վարդ շրթունքովը: Շուրջդ ամեն բան հեշտութիւն և անմահութիւն է բուրում. համեստ սենեակը, այն անմեղութեան հարմնարանը, մաքուր է և կոկիկ յարդարուած. տախտակամած յատակը փռվածք ունի կամ գորգը կամ կապերտը. պատերու տակ, կրակարանի երկու կողմէն սկսուած, պարզուած են կակուղ բազմոցները և սոցա վրա շարուած են՝ մէկ գըլխէն մինչև միւսը՝ բարձերը, որոնց վրա իրենց բարձրութեան մինչև կէսը՝ վերի կողմանէ՝ քաշուած է իբրև շալիկ սպիտակ ու գեղամաքուր կտաւը: Նազելի մօր արկղէն, ուր ամփոփուած են իւր և իւր ամուսնու և հրեշտակ մանկան տօնուտ ասուր՝ զնաւուր զարդեղէնը, ծաւալվում է անուշահոտ խնձորի և մեխակի բոյրը: Կախարդական է այդ բնակարանը, այդ ձմեռուայ բնակարանը:

«Ոչ, մտածող ես, երևակայութիւնդ փառ է. իւր լեռնակապ շղթաներէն արձակուած՝ ջչում ու սուլում է հիւսիսակը, Բօրէաղը. դրսի դռան ծերպերու մէջ ողբեր է նուագում. երգում են նորա ազդեցութեան տակ՝ ապակիներդ. ամենայն արարած կենդանի՝ լռած է չորս դեհդ՝ միայն զուգէ դրսումը անտերական շունն է կաղկանձում. պղինձն ու սաչանը տան մէջ թրթռմամբ ձայն են հանում, կամ տխուր զանչում է եկեղեցու աշտարակի վըրայի պղինձը. սենեակիդ մէջ մի մոգական զաւազանի իշխանութեան ներքոյ ես, թաղուած ես մի խոր որոճմունքի մէջ. Աստուած գիտէ ուր են թըռել երևակայմունքդ, ինչ ոլորտներու մէջ պտոյտ են անում...»

Այստեղ խօսակիցս ոգևորութիւնը չը կարողանալով բռնել բացագանչեց.—Ոչ, հայոց ձմեռ, կախարդ ես, կախարդ:—Երեսը նայեցի. աչքերը խոշորցել էին, և նշոյլ էին արձակում ադամանդի նման:

«Ձմեռը տևում էր. իւր պատանքը միջաչար թանձրութեամբ բռնել էր այն դաշտի երեսը, ուր Եփրատ սառնեղէն լեզուովը կարկամած ու պապանձած էլ չէ խօսում իւր շամբուտներու մէջ՝ քաղաքի նեղ փողոցներու մէջ ձիւնը լեռնանման դիզացել է. ական պէտք է բանալ անցուդարձ անելու համար. տանուտէրը կամ տան սպասաւորը առաւօտ առաւօտ թին ձեռը՝ մեծ համբերութեամբ ու տանջանքով դրսի դռան առջև բանդ եղած ձնի հիւսը պէտք է կտրէ՝ ելևմուտը ազատ անելու համար: Երբ առաւօտուայ այդ ժիրաժիր շարժումը դադարում է, երբ ժամուորը գնում է աղօթքի տունն ու յետ է գալիս, երբ խանթուրը նախաճաշն արած քաշվում է իր գործին, փողոցները դարձեալ անապատանում են, լռութիւնը տիրում է. ներսի կեանքի նշան՝ վառարանի ծուխն է դըրսումը: Բայց մի փոքրիկ շարժում դարձեալ կայ փողոցում. այն մատաղատի մանուկներն են, որ վիզ, ականջ, քիթ ու բերան իրենց ճտի շալովը փաթաթած, ոտ ու ձեռ լաւ ամրացուցած, գնում են այս այն կողմ. իւրաքանչիւրը իւր վարպետի մօտ կարդալու է գնում....

«Եփրատէս արևի ջերմիկ համբոյրներով լուծել էր իւր լեզուի կապը. իւր շամբուտը խօսում էր. անհամար ջրասէր թռչնոց հարմնարան էր դարձել սիրոյ օրրան: Հեշտասէր աչքը այն գաղտնարանի խորհուրդները տեսնել կարող չէ. բայց որսի շնիկը, որսական բարակը, այդ հար ոգին միջամուխ է լինում սրբավայրի մէջ, և շփոթ ձգելով թևաւոր բնակիչներու գիրկը՝ նոցա ձայնարձակ՝ երամովին վերանում են օդի մէջ, և այդ երկրորդ ապաստարանում յաճախ հասնում է մահը նոցա:

«Անգութ որսորդի մէկը մի անգամ ինձ հետ էր առել, և ես տեսայ այն դրախտավայր տեղերը, և այնոնց մէջ կատարուած անգթութիւնը: Իւր զբօսանքի, կամ պորտի, կամ լոկ մնապարծութեան համար՝ ապաժամ կտրում էր իմ որսորդս արևը այն սիրախօս հաւերու աչքէն, որոնք պատրաստում էին մի նոր թևաւոր սերունդ յարուցանելու, իրենց ձագերով դաշտ ու հովիտ աւելի ճոխացնելու, և իրեն իսկ՝ որսորդին՝ ու զուարճասէր մարդուն՝ աւելի առատութեամբ վայելք ստեղծելու: Այդպէս սրբապղծել և աւերել այն առագաստը, ուր ապագայ կեանքի խորհուրդն է կատարվում, ուրեմն և դոյն կեանքը իւր բոյնին մէջ խեղդել, վայրենութիւն է և կամ չարագոյն տգիտութիւն և աղէտալի եսապաշտութիւն:

«Շոգն ընկել էր, իւր շնչի տակ տապանում էր դաշտը, Շաչաստանի ունեոր բնակիչները հովասուն ու զուարճ տեղեր էին ապաւինում. ճանճում ու գլվում էր և մի օր մեր սայլը դէպ հիւսիս. առաքինի եզները գլուխները զուգաժամանակ ճօճելով այս ու այն կողմ և դօժինքը բերներէն վազեցնելով որ նշան էր տապի ստիպելուն, քաշում էին արևելեան ծանր սայլը՝ հինգ վեց հոգի վրէն նստած,

Եփրատէս մեզ թողեց իւր ջրերը կտրելու անցնելու: Արևի հետ սաստիկ գրկախառնմունքի մէջ՝ իւր ուռուցիկ ծոցի զօրութիւնը նուազել էր: Դէմ էինք դրել դէպ այն գիւղը որ Արծաթի է կոչվում: Նոյն օրը հասանք: Ջերմուկ ունի, բարեխառն աստիճանի. և մի կոնտի վրա մի հինաւուրց մատուռ, ուր այց է գնում ուխտաւորը, և կարծեմ տարին մի անգամ, լաւ միտս չէ, պատարագի ձայն է լսվում իւր լքեալ ու այրիացեալ կամարի տակ, Լուսաւորչայ չը գիտեմ որ մէկ տօնին. ինքը մատուռը Լուսաւորչայ յիշատակին է կրում, կամ կարծեմ Լուսաւորչաշէն է ինձ ասացին:

— Այս բաներն ես, սիրելի բարեկամս, յիշատակով եմ ասում. տասն և մէկ տարեկան ժամանակս տեսել ու լսել եմ, և հիմա երեւներորդին՝ պատմում եմ քեզ. ուրեմն եթէ իղձ ունենաս մի օր այս բաները քննելու ստուգելու, և իմ ասածներս թերի կամ սխալ գտնես, ներող եղիր բարեկամիդ որ ոչ իբրև գիտնական է հանդիսանում ու գիտնական հետազօտութիւններ քեզ հաղորդում, այլ իւր մանկութեան ուշքն ու միտքը գրաւող բաները յիշողութեան միջնորդութեամբ քեզ գրում այնպէս՝ ինչպէս որ իրեն թւում է տեսած լինել և լսած:—

«Ցիշատակութեանս մէջ կենդանի է մնացել այն, որ ջերմուկի մէջ լողանալիս կանանց բերնէն լսել եմ, թէ ջերմուկը իւր շահապետ օձն ունի, արդար և բարերար, որի ապարանքը նոյն այն ջրի մէջ է և թէ եթէ նա առողջութիւն խնդրող կնոջ մէջ փաթաթվի՝ սորա ակարութիւնը կը վերնայ: Այսօր որ այդ բանը միտքս է ընկնում, միշտ մի ... ենթադրութիւն էլ հետ է վազում ուղեղիս մէ...

տանի սովատանջների հետևեալ անձինքներից: Ալէքսանդրապօլցի Սօլոմոն Ղասաբեանցից 50 րուբլ, ախալքալաքեցի Ստեփան Վարդանեանից 50 րուբլ, ջալալօղլեցի Սարգիս Տէր-Գրիգորեանից 25 րուբլ, և ախալքալաքեցի Յարութիւն Յարութիւնեանցից 25 րուբլ:

—

Քանի մի տիրացուներ քահանայ ձեռնադրվելու համար երկար ժամանակ աղաչելուց յետոյ հոգևոր կառավարութեանը, տեսնում են, որ առանց յայտնի «ցանձանակը» տալու երբէք իրենց նպատակին չը պիտի հասնեն, ուստի պարտք են վերառնում տոկոսով փողեր և տանում են մի եպիսկոպոսին: Ի հարկէ սրբազանը իսկոյն ձեռնադրում է ամենին, բայց դեռ ժողովուրդ չէ տալիս այդ նորընծաներին հովուելու համար: Նորընծայ քահանաները տարիներով սպասում են ժողովուրդ հովուելու նշանակած տեղը ուղարկվելու համար, բայց այդ խնդիրքը դեռ մնում է անկատար, իսկ պարտատէրերը նորընծաներից պահանջում են փողերը: Շատ սպասելուց յետոյ յուսահատ դրութեան մէջ դիմում են նորից սրբազանին խնդրելով, որ յետ տայ իրանց փողերը, որովհետև պարտատէրերը նեղում են, իսկ իրանք, եթէ կարելի է յետ կը տան սրբազանից ստացած քահանայութիւնը, ու կերթան երկրագործութիւն կանեն, որով կարող են պարտքից ազատվել: Բայց սրբազանը յետ տալ չէ ուզում և այսպէս նորընծայ քահանաները մնացել են շուարած:

—

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 13-ին լինելու է Արծրունու թատրոնում մեր հայ երաժիշտ-հեղինակի, պ. Կորգանօվի կօնցէրտը: Երիտասարդ երաժիշտը ուսում է առել Ս. Պետերբուրգի և Լայպցիգի կօնսերվատորիաների մէջ. Նա յայտնի ռուս երաժիշտ Րուբինշտայնի աշակերտ է և ունի արդէն մի քանի գեղեցիկ հեղինակութիւններ, որոնցից «Տարանտէլլա» և «Նօկտիւրն» յայտնի են թիֆլիսեցիներին: Կարելի է հաստատ կարծել որ թատրոնը լի կը լինի և մեր թէ հայ և թէ վրացի հասարակութիւնը կը շտապի գալ թատրոն, իր հայրենակցին, կովկասցուն, հային լսելու համար: Ինչ տեսակ համակրութեամբ մեր հասարակութիւնը վերաբերվեց մի քանի ամիս սրանից առաջ դէպի իր հայրենակից պ. Կորիձէ, յոյս ունենք որ նոյն համակրութեամբ կը վերաբերվի նա և դէպի պ. Կորգանօվ:

—

Տեղական «Կովկաս» ռուս լրագիրը նոր ձև է ընդունել, հետևելով մի այլ լրագրի օրինակին, որ «Մշակի» երդուեալ թշնամի է: Նա սկսել է արտատպել «Մշակից» լուրեր, բաղուածներ, առանց «Մշակի» անունը յիշելու: Ինչ կասէր «Կովկաս» եթէ մենք էլ նրանից լուրեր արտատպելով ասէինք. «ռուս լրագիրներից մինի մէջ կարդում ենք հետևեալը:»

—

«Գօլօս» լրագիրը նորերումս նուիրել է գրեթէ մի ամբողջ սիւն Գրիգոր Արծրունու «Սովը Թիւրքաց Հայաստանի մէջ» գերմանական բրօշիւրի քննութեանը:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ, Սուրենեանց քահանայից հրատարակած գրքոյկը «Ալէքսանդր Բ. Կայսր Ռուսիոյ, 1855-1880.»

—

«Գօլօս» լրագրում կարդում ենք հետևեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները Ռուսաստանում հրատարակվող լրագրների թւի վրա: Ռուսաստանում հրատարակվում են 608 հատ լրագիրներ, որոնցից 417 ռուսերէն լեզուով, 54 լեհական լեզուով, 40 գերմաներէն, 10 ֆրանսերէն, 11 լատիշերէն, 7 էստօնեան լեզուով, 7 հայերէն լեզուով, 3 վրացերէն, 4 թուրքերէն. 3 լատիներէն, 2 ֆիններէն, 1 հրէարէն:

—

Գանձակեցի պ. Մկրտիչ Ղլէչեանցից ստացանք 3 րուբլ յօգուտ Վանի սովեալների:

—

Ստացանք ՓՕԹԻՑ, այնտեղի վաճառական և կօմիսիօնէր պ. Պօպօվից մի հեռագիր և մի նամակ, որով նա նուիրում է 2000 րուբլ, որ մեզ պէտք է հասցնէ: Այդ գումարից 1000 րուբլ յօգուտ «Միացեալ ընկերութեան» է, իսկ 1000 յօգուտ Վանի սովեալների:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ

—

Սօֆիայից «Polit. Corresp.» լրագրին գըրում են հետևեալը սեպտեմբերի 19-ից: Թէպէտ բօլգարական զինուորական մինիստր, գէնէրալ Էրնրօտ, բոլոր միջոցները գործ է դրել հասարակական ապահովութիւնը պաշտպանելու համար, բայց այդ ապահովութեան համար դեռ ևս շատ բան պէտք է անել: Թէպէտ թիւրքաց խումբերի թիւը հետզհետէ փոքրանում է, բայց աւազակները առաջվայ պէս յանդգնութեամբ անկարգութիւններ են անում և շատ անգամ անպատիժ են մնում: Տրնօվի նահանգի մէջ ոչինչ ապահովութիւն չը կայ: Իստամբօլ գիւղի մօտ 120 թիւրքերից բաղկացած մի խումբ երևեցաւ, որ համարձակվեցաւ գիշերով յարձակվել նահանգի գլխաւոր քաղաքի վրա: Ժանդարմների գլխաւորի արագ գործողութիւնների շնորհիւ աւազակների այդ խումբը վռնդվեցաւ քաղաքից և չը կարողացաւ նրան մեծ վնաս հասցնել: Ոչ ոք չէ կարող երաշխաւորել, որ խումբը նորից չի փորձի յարձակվել քաղաքի վրա և կողոպտել բնակիչներին: 1878 թուին, Դրևի պատերազմի ժամանակ Ռուսաստան գաղթող բօլգարացիները այժմ վերադառնում են իրանց աւերված հայրենիքը: Նորերումս Ռուսաստանից վերադարձան Բօլգարիա 1200 ընտանիքներ, որոնց այնպիսի տեղեր բնակեցրին, որտեղ բօլգարական տարրը պակաս է: Այդ հանգամանքին մեծ նշանակութիւն են տալիս:

ՍՊԱՆԻԱ

—

Սպանիական լրագիրները հաղորդում են, որ Կօրտեսների (սպանիական պարլամենտի) համար լինելու ընտրութիւնները աչքի առաջև ունենալով, Կաստելար դիտաւորութիւն ունի մի ճառ ասել Ալսիրայի ճաշկերութեան ժամանակ, որի նպատակը կը լինի միութիւն հաստատել Սպանիայի բոլոր ռամկապետական կուսակցութիւնների մէջ:

Սպանիական Իզաբէլլա նախկին թագուհին, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, պաշտօնապէս յայտնել է որ հրաժարվում է իր բոլոր անշարժ կալուածների իրաւունքից յօգուտ իր որդիների, պահելով իր համար միմիայն այդ կալուածների արդիւնքի վայելելը քանի որ ինքը կենդանի է:

Լուր կայ, որ սպանիական կառավարութիւնը արգելել է Բասկեան նահանգում երդում տալ բասկեան բարբառով: Այսուհետև այդ նահանգումն էլ երդումը պիտի տրվի սպանիական լեզուով:

Մադրիդից գրում են լրագիրներին, որ Սպանիան դիտաւորութիւն ունի ընդարձակել իր առևտրական յարաբերութիւնները Ասիայի հետ և այս նպատակով հետևելով եւրօպական այլ պետութիւնների օրինակին, պիտի նշանակէ Ասիայի մի քանի նշանաւոր կէնտրօնում առևտրական հիւպատոսներին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՌԱԳՈՒԶԱ, 3 հոկտեմբերի: Ալբանական միութիւնը մերժեց Րիզա-փաշայի պահանջը Դուլցինիօն խաղաղութեամբ չերնօգօրցիներին յանձնելու մասին և վճռեց պաշտպանել Դուլցինիօ: Րիզա-փաշա յետ է քաշում իր զօրքերը ալբանցիների ընդդիմադրութիւնը խանգարելու նպատակով:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 հոկտեմբերի: Եգուց կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ ուղևորվում է Լիվադիա: «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է. «Новое Время» լրագրին տուած է երկրորդ նախազգուշութիւն Մի ճաշի առիթով յօդուածի պատճառով, որ տըպվեցաւ լրագրի № 1649 մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 հոկտեմբերի: «Берегъ» լրագրին Հռօմից հեռագրում են հոկտեմբերի 2-ից. Յունական թագուհին անձամբ յանձնեց պապին Թագաւոր Կայսրի սեփական ձեռքով գրված մի նամակ:

ՏՈՒՆԻՍ, 2 հոկտեմբերի: Լևանտեան նաւատորմի մի բաժինը Վագուլետից ուղևորվեցաւ Պիրէյ:

ԼՕՆԴՕՆ, 3 հոկտեմբերի: Ասում են, որ կառավարութիւնը մտադիր է դատաստանի ենթարկել Իրլանդիայի հողային ագիտացիայի առաջնորդներին, որոնք մեղադրվում են դաւադրութիւն կազմելու մէջ:

ԲԵՐԼԻՆ, 4 հոկտեմբերի: Պրուսական Սէյմը հրաւիրված է հոկտեմբերի 6-ին:

ԲԻՒՋԻՇ, 4 հոկտեմբերի: Չերնօգօրիական զօրքերի գլխաւոր հրամանատար Բօժօ-Պետրօվիչ բանակ կազմեց Սուտօրինի մօտ: Բօժօ Պետրօվիչը իր հետ ունի իշխանի գվարդիան և բազմաթիւ կանօնաւոր զօրքեր:

ՊՐԻԶՐԵՆԴ, 4 հոկտեմբերի: Աւստրիական պատուաւոր թարգմանիչը և նրա ամուսինը սեպտեմբերի 30-ին սպանվեցան տեղացիների ձեռքով: Աւստրիական հիւպատոսը Պրիզրենդի մէջ Վալդգարդ յետ է կանչված իր կառավարութենից: Քննութիւն է նշանակված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է. երէկ, հոկտեմբերի 4-ին Նորին Բարձրութիւն Թագաժառանգը, Թագաժառանգուհին իրանց երեխաներով Միխայիլ և Կսենիա Ալէքսանդրօվիչներ, և կոմս Լօրիս-Մելիքօվ ուղևորվեցան Լիվադիա: Կոմս Լօրիս-Մելիքօվի բացակայութեան ժամանակ մինիստրութեան գործերը կը կառավարէ ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կախանօվ:

ԽԱՐԿՕՎ, 4 հոկտեմբերի: Այսօր բացվեցաւ Ռուսաստանի հարաւային մասի լեռնային արդիւնաբերողների հինգերորդ ժողովը:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

չը գիտեմ ուստի, թէ կարող է և ամուլ կանանց արգանդը բացուիլ. գուցէ նոյն կանայք են ասել. հաստատել չեմ համարձակում: Կախարդական ազդեցութեամբ մի և նոյն ժամանակ մի ուրիշ առասպել է վեր վազում մտքիս մէջ. յիշում եմ յունական Աստուածը, որ այլ և այլ կերպարանք էր մըտնում գեղեցիկ կանանց կամ դիցուհիներու հետ խառնուելու, թէ ինչպէս մի օր վերը յիշուած շահապետի կերպարանքով գրկեց իւր տարփածուն և նոր մէկով ճոխացուց իւր Ոլիմպոսը:

«Մեր իմաստուն օձը կարող է այդ շնորհքն ունենալ երևակայողի համար: Երբ սիրատարփ պատանուհին քանի մի տարի բաղձանքով մաշուելով դեռ չունի իւր սիրոյ պտուղը, և այդ է ելնում այն տեղերուն, երբ ճակատն ու վարդ այտերը մարգարիտ քըրտինք և կուրծքն ելևէջ փափկիկ ոտով ելնում է սարն ի վեր, սուրբ մատուռի մէջ երկրպագութիւն անելու, երբ ականակիտ առուակի ափին դալարազարդ գետնի վրա նստած իւր սիրելիներու հետ՝ իւր համեստ և ախորժաճաշ ճաշիկն է անում և անմահական ջրով իւր տապը բարեխառնում, երբ մեղմիկ զեփիւռի շնչով որ կանանցներու վրայէն անուշիկ թրթռմամբ գալիս է՝ իւր փոքրիկ կուրծքը կազդուրում, երբ անապակ օդի գեղատեսիլ բնութեան և ընդարձակ լուսամաքուր երկնածրի շնորհքով իւր աչքերը ստացել են երկնային պայծառութիւն և հեշտ զգացմունքներու հուրը փայլփլում է այնտեղ, երբ երեկոյին ջերմիկ ջրի մէջ իւր գեղաշէն անդամները փափկացնում և ապա զով գիշերի լուսավառ աստղերու տակ անուշաձեր անկողնի քունը քաշում մի մոգական գրկախառնութեան մէջ, կարծեմ այդ ժամանակ կարող է մի հրաշք գործուիլ, որի հեղինակն էլ իմաստուն օձը կարող է համարուիլ:

«Քանի մի օր վերջը մեր սայլը դարձեալ ճռընչում ու գլորում էր, այնտեղէն դէպ արևմուտք գնում էինք այն ջերմուկները, *) որ կայսերական ճանապարհի վրա են. այստեղ աղաներու, բէգերու և էֆէնդիներու վրանները ձգուած են մի թեթև ուռուցիկութիւն ունեցող դաշտի վրա. փողն ու թմբուկ և այլ գործիներն անդադար են. միայն պէս խորհրդաւոր մենարան չէ սա. իւր ջրերն, որ աւելի խոր անդունդէն են վեր վազում, շատ տաք են, մէկը մանաւանդ՝ որի կրակը մեղմացնելու համար իւր կողքին հեզիկ բղխող սառնական ջուրը մէջն է վազում: Ջերմուկները շինուած՝ երկուս էին, մէկը մեծ և խոր, և շրջոլոր աստիճանաւոր, և աստիճանները բոլոր ջրի մէջ՝ քարաշէն. դոքա լող չը գիտցողներու կամ նստիլ ուզողներու համար են, որոնք իրենց ուզած խորութեան մէջ նստիլ կարող են. կենդրոնը՝ ուր բղխում են ակունքը՝ մարդաչափէն վեր է:

«Միւսը առաջինէն փոքր էր, պարզ և ցածուն, և աւելի կանանց սեփական: Այնտեղ, դեռ մութը լուսէն չը բաժնուած՝ գիշերցանոյ, գալիս էինք. բարձր փրփուրը ջրի երեսը բռնած էր լինում, դեռ մարդ չը կար, հանուում էինք և յուշիկ ջերմ ալիքներու ծոցը մտնում. հարցնում էի ինչն է փրփուրը. մայրս ու միւսներն ինձ ասում էին. — Ջերմուկի Պառաւը գիշերով վեր է ելնում իւր խորերէն, մազերը սապնով լուանում է, փրփուրը ջրի երեսը բռնում—: Սրկումէի ջրի տակը, Պառաւ չէի գըտնում, այլ կանանց փափկիկ սրունքները որ բռնում էի երեխայական աշխուժութեամբ:

«Սոցա առընթեր բղխում են և այլ ջերմուկներ, որոնք իրենց վրա շէնք չունին և անպատրաստ են. փոքր հեռուն՝ կայ նաև հանքային ջրի սառն բղխմունք, այնտեղ էլ լողանում են: Գիւղի, թէ չէ մոլորվում յիշողութիւնս, արևելեան կողմէն՝ հիւսիսէն հարաւ հոսում է մի վճիտ գետակ, որի ջրերը կռնկի * աչք են. իրենց աչքերում երևում են դիտողին անտեղի բնակները՝ մանր ու խոշոր ձկները: Բարձր կամրջի վրայէն որսորդի մէկը նոր օրինակ զուարճութիւն էր անում. անխոնջեմութեամբ իրենց թիկունքը արևին ցոյց տուող անձայն լուղակներու գլխուն հրացանով նշան էր առնում, և որտեղ վերջը երբեմն տեսնում էի որ խեղճն այս անգամ սպիտակ փորն արևին արած՝ անդարձ անցնում էր կամուրջն 'ի վայր.. .»

— Թող երթայ ոգին իւր դատը Ստեղծողի առջև վարելու. մենք առ այժմ տեսնում ենք որ մի Հզօրի Օրէնք կայ, որ իշխում է: Գիտեմ որ այդ օրէնքի դէմ Հայեցողութեան Վարդապետները միշտ բողոքում են. բայց, 'ի դէպ, միտս է գալիս Մեծ Վարդապետի առակը, որ Աւետարանի կողքումն է գրուած. հարուստ պարտատէրը թողեց իւր աղքատ պարտապանի պարտքը՝ վասն զի աղաչում ու պաղատում էր. պարտապանը գնաց իւր պարտապանին ու պահանջում էր որ պարտքն հատուցանէ. խղճալին աղաչեց ու պաղատեց որ ժամանակ տայ, բայց նա չը լսեց՝ խեղդում ու ստիպում էր: Իրենից աւելի տկարի մօտ հզօրի օրէնքն էր գործ դնում: Հաւատում եմ որ մի օր իրաց կարգը փոխուի, որ Առիւծն ու Եզը մէկ մարքի վրա յարդ ուտեն. բայց այսօր հարկաւոր է Հզօր լինել՝ անվտանգ ապրելու համար: Արդարն ևս այդ զէնքով պիտի իւր յաղթանակը կանգնէ, կարծեմ այդպէս էլ անում է: Արդար է ցանկալը որ այդ օրէնքը բարւոյ համար գործ դրուի. բայց ո՞վ կը համոզես որ ինքը չարն է գործում. ամեն մարդ իւր այսպէս կամ այնպէս գործելու արդարացուցիչ փաստերը ծոցումն ունի. այն էլ մեծ բան է որ սխալուած լինել երբեմն խոստովանի: Մեր կարծիքները տարբեր են. գործելու օրէնք չենք կարող տալ իրար, բայց եթէ սիրոյ կամ համաձայն շահի շնորհիւ, և կամ վերջապէս բռնութեամբ համատեղելով. բայց որովհետև Սէրը, Շահը, Բռնութիւնը՝ մեր բնութեան յեղյեղուկ պայմանով Փոփոխական, Անկայուն, Անցողական են, նոյն բաղդին է ենթարկուած նաև մեր Համաձայնութիւնը: Այս թօհրօհէն *) ելնելու համար հաւատով և յուսով, այս և գործելով, պիտի սպասենք մի Նրանիկ ժամանակի, որի Շրջանը ո՜ գիտէ քանի դարեր վերջըն է երևնալու:

—Մինչև այդ, — ես պատասխանեցի, համբերութիւնս հատած, — վայ գայ բարակ մանողին: Ոչ, ոչ. Ես կը սիրեմ Սուրս, Զէնս, Անձս, Բարեկամս: Մնացածը թող Ստեղծողը իւր նախախնամութեամբը կառավարէ՝ ինչպէս կուզէ, ինձ էլ նոցա հետ:

(Կը շարունակվի)

*) Իլիճա:

*) Կարդա, կռընկի. կռունկ:

*) Քաոս: